

Област Шумен

▶ Население (2019)	172 262
▶ Територия (кв.км)	3389,7
▶ Брой на населените места	151
▶ Дял на населението в градовете (%)	61,2

Динамиката на БВП на човек от населението и на средната заплата в област Шумен през последните години е благоприятна, но не е достатъчна за сближаване със средните за страната стойности. Предизвикателство са нивата на бедността. През 2019 г. Шумен остава с висока безработица, а ръстът на заетостта е относително бавен и разликата с най-добре представящите се области се запазва. Областта привлича малко чуждестранни инвестиции, не се справя особено добре и в усвояването на европейски средства. Благодарение на магистрала „Хемус“ и добре развитата си жп система оценката за инфраструктурата е добра. Местните данъци в областта са под средните за страната въпреки някои увеличения през 2020 г., но общините в нея срещат проблеми с прозрачността в работата си.

Шумен се радва на положителен механичен прираст, но естественят се влошава през последните години, а темпът на застаряване на населението се ускорява. Системата на училищно образование среща сериозни проблеми с обхващането на учениците, а резултатите им на изпитите особено след VII клас са притеснителни. Достъпът до здравеопазване е сравнително труден, но пък заболяемостта и детската смъртност са относително ниски. Жителите на Шумен генерират малко битови отпадъци, които се предават за третиране и рециклиране почти изцяло, но в областта има значително изоставяне в достъпа до канализация и пречистването на отпадъчните води. Интензивността на културния живот се дължи на високия интерес към музеите и библиотеките.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■■■■

Доходи и стандарт на живот ■■■■

Темпът на нарастване на БВП на човек от населението в Шумен се забавя през 2018 г. до 6,4% и достига 9,4 хил. лв., отреждайки на областта място около средата, но в долната половина на подреждането по този показател. През 2017 и 2018 г. продължава бързото повишаване на заплатите с над 10% годишно. Това обаче съвпада с период на общо значително покачване на възнагражденията и областта не успява да свие разликата със средната заплата за страната през 2018 г. от 13,8 хил. лв.

Доходите на домакинствата също остават под средните за страната равнища – 5347 лв./лице от домакинство годишно, на фона на 6013 лв./лице в страната, а темпът на растеж е сходен. Шумен обаче продължава да среща значителни проблеми с бедността, като през 2019 г. под националната линия на бедност са 29,1% от населението, а с материални лишения живеят 18,5%. И двата индикатора за бедност обаче се подобряват значително в последните години.

Пазар на труда ■■■■

Шумен остава с един от най-високите коефициенти на безработица в България през 2019 г. – 10,1% при населението на 15 и повече години, като единствено в Монтана, Силистра, Видин и Търговище безработицата е по-висока. Въпреки постепенното нарастване на заетостта през последните години до 66,6%, през 2019 г. коефициентът на заетост на населението на възраст 15–64 години продължава да е осезаемо по-нисък от средния за страната (с 3,5 пр.п. през 2019 г.). Като цяло обаче заради високата безработица общата икономическа активност е 76,7%, което надвишава средната за страната с 2,4 пр.п.

По-слабата динамика на пазара на труда в областта може да се обясни отчасти с големия дял на населението с основно и по-ниско образование – 29,5% при 17,6% за страната. За сметка на това демографското заместване, измерено като отношението на населението на възраст 15–19 години към това на 60–64 години, е малко над средното за страната, което показва потенциал за запазване на числеността на работната сила в бъдеще.

Инвестиции и икономика ■■■■

Преките чуждестранни инвестиции в Шумен отчитат минимално нарастване през последните години и остават изключително ниски, като към края на 2018 г. общият им размер с натрупване е 681 евро/човек от населението при 3560 евро/човек в страната. За сметка на това разходите за ДМА се повишават до 2106 лв./човек през 2018 г. Областта не се представя добре и при усвояването на европейски средства, като към средата на 2020 г. общата стойност на изплатените суми на бенефициенти е 1453 лв./човек.

В област Шумен действат относително малък брой предприятия – 41 на 1000 души от населението, но това е обяснимо предвид голямата роля на индустрията в местната икономика, която е свързана с по-голям размер на отделните предприятия. Производителността на труда в областта също расте със сходен за страната темп и произведената продукция нараства от 11,6 хил. лв./човек през 2013 г. до 15,7 хил. лв./човек през 2018 г.

Инфраструктура ■■■■■■

Шумен е областта с най-голям дял на първокласните пътища и автомагистралите в страната – 36,4%, отчасти благодарение на автомагистрала „Хемус“. Тъй като строителството е относително ново, областта има и добро качество на пътищата – към 2019 г. 45,9% от настилките са в добро състояние. Заради голямата площ на областта пътната мрежа е с малко по-ниска от средната гъстота за страната – 18,2 км/100 кв. км. Въпреки спада в началото на десетилетието Шумен остава и с една от по-развитите железопътни мрежи с гъстота от 4,6 км/100 кв. км от територията ѝ. Постепенно нараства и делът на населението с широколентов достъп до интернет, като през 2019 г. той вече надхвърля средния за страната със 77,3% покритие.

Местни данъци ■■■■■■

Общините в област Шумен имат относително ниски равнища на местните данъци. Единствено средният размер на данъка върху превозните средства след отчитането на екологичния компонент е равен на средния за страната – 1,51 лв./kW. Размерът на данъка за прехвърляне на собственост в областта не се е променял през последните пет години. Патентният данък за търговия на дребно от своя страна намалява до 8,89 лв./кв.м търговска площ, което е значително по-ниско от средната стойност за страната от 12,93 лв./кв.м. Данъкът върху недвижимите имоти на юридическите лица се задържа на 1,85%, което отново е малко под средното за общините в страната.

Администрация ■■■■

След бързо подобрене през 2018 и 2019 г., сходно с промените в цялата страна, покритието на кадастралната карта на Шумен достига 90%. Същевременно средният рейтинг на активна прозрачност на ПДИ на общините в нея намалява с 1 пр.п. до 65,4%. Самооценката на общините в областта на капацитета за въвеждането на електронно управление през 2020 г. е средно 2,87 от възможни 5 т., а за предоставяне на услуги на „едно гише“ – 3,39 т., като и двата индикатора не се променят през последната година.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■

Демография ■■■■

Населението на Шумен застарява сравнително бързо – през 2017 г. коефициентът на възрастова зависимост, измерен през отношението между броя на населението на 65 и повече години и населението на 15–19 години, достига 157% спрямо 153% година по-рано, като надминава средната за страната стойност. Доколкото тенденцията при естествения прираст също е негативна, той спада до $-7,4\%$ през 2019 г. от -3% десетилетие по-рано – процесът на застаряване се ускорява. За сметка на това областта е една от малкото с положителен механичен прираст – $6,9\%$ през 2019 г., въпреки че заселването и изселването в нея следва до известна степен и изборния цикъл.

Областта е сред относително слабо урбанизираните с 61% градско население, или над 12 пр.п. по-ниско от средното за страната, а през последното десетилетие делът трайно намалява. Намалява и гъстотата на населението на градовете – от 1003 души/кв.км през 2009 г. до 887 души/кв.км през 2019 г. при 1510 души/кв.км средно за страната.

Образование ■■■■

Интересът към Шуменския университет постепенно намалява след 2006 г., като броят на студентите спада от 45 до 38 на 1000 души население за десетилетие, макар за 2019 г. да се отчита минимално покачване. Областта среща видими трудности с обхвата на системата на училищно образование – в прогимназиалната фаза през 2019 г. са били записани едва 83% от децата и няма видима тенденция към подобрение. Делът на отпадналите от училищно образование е близък до средния за страната. Съотношението между преподаватели и ученици в училищното образование е сравнително високо.

През последните години средната оценка на зрелостния изпит по БЕЛ в областта се колебае около и малко под 4,00, като през 2020 г. е 3,96 при 4,20 средно за страната. Делът на слабите оценки също е сравнително висок – 10,5% на последния зрелостен изпит. На външното оценяване по математика след VII клас учениците в Шумен също не се представят добре, като постигат средно 29,6 при средно за България 36,3 т., поставяйки областта сред едва десетте области с резултат под 30 т.

Здравеопазване ■■■■

Достъпът до лекари специалисти в Шумен е относително труден. Постепенно се влошава и достъпът до общопрактикуващи лекари, като през 2019 г. на един лекар се падат средно 1833 души от населението на областта при 1688 души за страната. Относително малко са леглата в многопрофилните болници – 313 на 100 хил. души. Делът на здравноосигурените е сходен с този в страната.

Шумен прилича на Перник и по много ниския брой на преминалите лечение в МБАЛ – едва 125 души на 1000 през

2019 г., като обяснението най-вероятно е близостта на много добре развитата здравна система на Варна. Коефициентът на детска смъртност в областта също е нисък – $3,5\%$ спрямо 5% средно за страната.

Ред и сигурност ■■■■

Съдебната система в областта успява да приключи 92% от наказателните дела в 3-месечен срок при 90% средно за страната. За сравнително добрата ефективност говори и ниският дял ($6,2\%$) на висящите дела в съдилищата. Тя е обаче и сред по-малко натоварените, като наказателните съдии гледат средно по 6,2 дела на месец в сравнение с 9,1 дела средно за страната през 2019 г.

От гледна точка на осигуряване на сигурност областта също се представя добре – през 2019 г. са били регистрирани едва 9,3 престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души население при 11,1 в страната. Разкриваемостта на този вид престъпления също постепенно се подобрява и достига 59% при 52% за страната.

Околна среда ■■■■

Количеството битови отпадъци в областта нараства в последните години, като достига 305 кг/човек през 2018 г.; тази стойност обаче е доста по-ниска от средните за страната 409 кг/човек. Областта е сред водещите по предадени за третиране и рециклиране отпадъци с близо 95% от общото количество генерирани отпадъци.

Голямо предизвикателство за Шумен е достъпът до канализация – едва 58% от населението живеят в населени места с обществена канализация, което е донякъде обяснимо предвид ниската степен на урбанизация. Заедно с това към 2018 г. за едва 55% от населението с достъп до канализация е осигурено свързване с пречиствателна станция за отпадъчните води. От гледна точка на въглеродни емисии областта също се справя добре с малко под 31 т/кв.км въглероден диоксид, или приблизително 10 пъти под средното за страната.

Култура ■■■■

След Велико Търново Шумен е лидер в страната по интерес към библиотеките с 1306 посещения на 1000 души население през 2019 г., като те са се увеличили почти три пъти спрямо 2009 г. Музеите в областта също се радват на доста голямо внимание, като са били посетени 1162 пъти средно на 1000 души при 770 на 1000 души за страната. За сметка на това посещенията в кината са шест пъти по-ниски от средните за страната, а тези в театрите – почти два пъти.

Ключови показатели за област Шумен

Индикатори на икономическото развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	8829	9397	n.a.	15 615
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4855	4855	5347	6013
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	9994	11 028	n.a.	13 775
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	n.a.	38,3	29,1	22,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	62,7	64,6	66,6	70,1
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	15,9	12,0	10,1	4,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование на 25–64 години (%)	29,6	28,9	29,5	17,6
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	22,6	24,0	23,7	28,0
Произведена продукция (лв./човек)	14 129	15 681	n.a.	25 855
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1683	2106	n.a.	2750
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	621	681	n.a.	3560
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	77,9	70,5	77,3	75,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	54,4	41,7	45,9	41,4
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	18,3	18,3	18,2	17,9
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	66,7	66,0	65,4	70,7
Индикатори на социалното развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-7,6	-7,6	-7,4	-6,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-1,1	4,1	6,9	-0,3
Среден успех от матурите по БЕЛ**	3,77	3,85	3,96	4,20
Среден успех на изпита по математика след VII клас (точки)**	26,2	24,5	29,6	36,3
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	95	96	95	89
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	86,0	83,6	83,1	86,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,5	88,6	88,9	88,8
Население на един общопрактикуващ лекар (брой хора)	1436	1744	1833	1688
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	10,0	9,6	9,3	11,1
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месец)	6,5	6,9	6,2	9,1
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	58,4	58,2	n.a.	76,2
Образувани битови отпадъци на човек от населението (кг/човек/година)	357	305	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	91,6	94,7	n.a.	70,9
Посещения в кината на 1000 души от населението	161	126	111	659
Посещения в театрите на 1000 души от населението	177	165	191	362

* Данните за 2019 г. са включени в изследването 2020 г. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2019/20 година, а матурите са проведени през 2020 г. Същото важи и за предходните години.